

Lunds Universitet
Socialhögskolan
Sol 065
Vårterminen 2004

JAG BLEV SOM JAG SÅGS

- en liten studie om självbildens betydelse

Författat av

Maya Lindell
Ingegerd Persson

Handledare
Marcus Knutagård

Abstract

The purpose of this essay is to investigate if there are any factors in the childhood and in the creating of our self- image which can explain why some people become drug abusers, and the feelings they live with under the abuse.

This essay investigates the importance of self-image in an individual's choice of a life of drug abuse, the strategies used to hide deviant behaviour, the emotions that underlie that behaviour and the reasons given for acting deviantly.

Qualitative interviews with three people who previously abused drugs have been analysed using Ted Goldberg's Theory of Stigmatisation. The results show that the theory was able to explain significant events in these people's lives, which led them into drug abuse and their emotional response to those events.

The essay proceeds to discuss the limitations of stigmatisation concepts and the need for other theoretical concepts in explaining drug addict's behaviour and experiences.

Innehållsförteckning

Abstract

Förord.....	Sid 4
1. Inledning.....	Sid 5
1.1 Problembakgrund.....	Sid 5
1.2 Problemformulering.....	Sid 6
1.3 Syfte och Frågeställningar.....	Sid 8
1.4 Metod och urval.....	Sid 8
1.4.1 Studiens uppläggning	Sid 8
1.4.2 Validitet och Reliabilitet.....	Sid 9
1.4.3 Urval.....	Sid 10
1.4.4 Analys och Transkribering av intervjuer.....	Sid 11
1.4.5 Källkritik.....	Sid 12
1.4.6 Etiska överväganden.....	Sid 12
1.4.7 Reflektioner kring intervjuerna.....	Sid 13
1.4.8 Fortsatt framställning.....	Sid 13
1.5 Teorier och begrepp.....	Sid 14
1.5.1 Centrala begrepp.....	Sid 14
1.5.2 Olika förklaringsmodeller till missbrukets uppkomst...	Sid 15
1.5.3 Historik bakom stämplingsteori.....	Sid 16
1.5.4 Ted Goldbergs stämplingsteori.....	Sid 17

1.5.5	Stigma	Sid 20
1.5.6	Tidigare forskning.....	Sid 20
2	Avhandling av problemet	Sid 22
2.1	Presentation av intervjupersonerna.....	Sid 22
2.2	Redovisning av resultat.....	Sid 25
2.2.1	Barndom och uppväxt.....	Sid 25
2.2.2	Varför missbruk.....	Sid 29
2.2.3	Självbild.....	Sid 33
3	Avslutning.....	Sid 36
3.1	Sammanfattning av resultat.....	Sid 36
3.2	Slutdiskussion.....	Sid 37
	Källförteckning.....	Sid 41

Bilaga nr 1

Förord

Även om det ibland har känts som att arbetet stod stilla, presenterar vi här nu vårt färdiga material. Trots motgångar har humor och skratt gjort att arbetet med uppsatsen inte känts oöverkomligt.

Vi vill börja med att tacka vår handledare Marcus Knutagård för det stora stöd han har varit för oss och för den professionella hjälp han bidragit med. Han har stöttat oss och aldrig tappat tron på att vi skulle fixa den här uppsatsen även när vi själva upplevt det som väldigt trögt. Han har tipsat om litteratur och forskning och fört våra tankar vidare när vi kört fast. Tack!

Vidare vill vi tacka det behandlingshem som hjälpte oss att ordna våra intervjuer. Naturligtvis vill vi också tacka de personer som ställt upp på att bli intervjuade och delat med sig så mycket av sig själv. Tack också till James Boydell för hjälpen med vårt abstract.

1. Inledning

1.1 Problembakgrund

I en uppmärksam tv-dokumentär, som handlade om en missbrukare, som efter nio års drogfrihet återgår till missbruk, väcktes våra tankar på vad det är för mekanismer hos en människa som gör att han/hon hamnar i ett missbruk. Kenta i tv-dokumentären uttalade sig på ett sätt som fick oss att börja fundera över hur mycket vår självbild styr vilken väg i livet vi kommer att gå.

Han sa: - Kanske är det det här jag skall hålla på med, det är ju detta jag kan bäst, för samhället kommer jag alltid att vara en knarkarjävél.

Han hade klarat att leva drogfritt i nio år. Under denna tid var han med och startade upp kollektivet Basta. Han var en driftig person och fick ansedda poster inom kollektivet. Av någon anledning klarade han inte av att leva utan droger. Det framgick aldrig hur hans barndom och uppväxt hade tätt sig och vi undrar hur stor betydelse den har haft för det liv han kom att leva.

I tv-programmet spekulerades det i att han saknade någon att dela tillvaron med, att han var ensam, och att detta i sig ledde honom in på fel spår. Kenta hade gjort ett uttalande under sin tid i kollektivet om att han ville ha ut mer av livet än att arbeta, äta och sova. Detta tomrum upplever vi väl alla någon gång i livet, men för Kenta var det kanske en konstant känsla av att inte finnas i ett sammanhang. En andlig tomhet. Av detta kan man utläsa att det är kanske lätt att bli drogfri, men hittar man inget sätt att förändra sin självbild, eller den bild man tror att samhället har av en, är det kanske svårt att hitta en mening i drogfriheten.

Han återgick till drogerna efter nio år i drogfrihet och var då direkt tillbaka på ruta ett. Men han lyckades att bli drogfri ytterligare en gång. Socialtjänsten hjälpte honom att få behålla sin

lägenhet men numera som träningslägenhet, vilket innebar att han kunde bli uppsagd när som helst om han inte uppfyllde socialtjänstens krav på drogfrihet. Det var dock mycket svårt för honom att komma tillbaka till ett ”vanligt” liv denna gång och han verkade inte återfå respekten för sig själv och inte heller från omgivningen (vår tolkning). Han verkade inte ha någon kraft kvar eller tro på att omgivningen kunde acceptera hans återfall och ta honom på allvar igen, och frågan är om dom kunde det. Känslan av vi och dom var påtaglig genom hela programmet och naturligtvis var det också detta man ville uppnå med dokumentären om Kenta.

Enligt Ted Goldbergs (2000) stämplingsteori (som vi redogör för mer längre fram) hade Kenta nått botten i avvikelsspiralen där de enda alternativen är självmord eller att bryta den nedåtgående spiralen. Han försökte bryta med sitt gamla liv men misslyckades. Även om Kenta inte medvetet tog livet av sig tror vi, efter ett uttalande Kenta gjorde i tv-dokumentären, att han hade en önskan om att avsluta sitt liv då han inte ansåg att han hade någon chans att bli accepterad för den han var.

1.2 Problemformulering

Vi har alla en önskan att finnas i ett sammanhang, att fylla en funktion och att passa in. Om man känner att man bara kan uppnå den tillfredsställelsen genom att leva i en annan grupp av samhället är det kanske inte konstigt att man väljer det.

De håller inte tillgodo med en marginaltillvaro i fattigdom och ensamhet. Så uselt är inte deras vardagsliv som narkomaner. Såtorftigt och glädjefullt är det inte. Narkomanerna har sina skäl att stanna kvar. Visserligen innebär knarkarlivet elände, svek, bristande solidaritet, sjukdom, lidande och död, men det har också andra inslag – socialitet, händelserikedomen, de korta perspektiven, det ordnar sig alltid-inställningen, känslan av kompetens, sysselsättningen i form av kriminella försörjningsformer, drogernas artificiella välbehag. Detta kan ställas mot det som ofta är det vanliga livets alternativ för dem – ensamhet, arbetslöshet, fattigdom, sysslolöshet, upplevelsen av att vara överflödig. Om man tar hänsyn till informanternas personliga förhållanden och den miljö där de lever tycks de handla rationellt i ungefär samma utsträckning som vi andra (Svensson, 1996:382-383)

Georg Herbert Mead, en av de tongivande gestalterna bakom symbolisk interaktionism, tillskrev barndomen den största betydelsen i skapandet av vår självbild (Hilte, 1996). Den första självbilden skapas i relation till föräldrar eller andra vårdgivare. Den negativa eller positiva respons man får från dem ligger till grund för hur vi utvecklar vår självbild. Vi är därför övertygade om att en trygg uppväxt ger en positiv självbild. Men vi menar också att en negativ självbild bara är en av många faktorer som spelar in om en person utvecklar ett missbruk eller ej. Andra faktorer som kan spela in är arv, miljö och personlighet (Johansson & Wirbing, 1999).

Vi var intresserade av att undersöka hur vi präglas av våra tidiga barndomsupplevelser och hur stor betydelse självbilden har för hur livet kommer att gestalta sig. Goldberg (2000) menar att de val man gör i livet styrs av den självbild man har och vi var intresserade av att undersöka substansen i detta. Vi är av den uppfattningen att många forskare inom sociologi och psykologi tillmäter barndomen stor betydelse för hur resten av livet kommer att gestalta sig. Som ett exempel på detta har Goldberg, genom den undersökning som han gjort bland Stockholms narkomaner, kommit fram till att en stor del av de som missbrukar inte har, vad vi kallar, en ”hel” barndom och uppväxt. Med detta menar vi att missbrukaren oftare haft en otrygg barndom i form av föräldrars missbruk, övergrepp, skilsmässa och andra mer eller mindre traumatiska upplevelser.

Vår förförståelse säger oss att de flesta av oss inte vet, att de missbrukare vi möter på ”parkbänkarna” bara är en bråkdel av alla missbrukare som finns i landet. Vi anser att vägen till ”parkbänken” är lång och många har säkert levt med ett dolt missbruk i många år. Olika sätt att handskas med omgivningen, när man döljer sitt missbruk, kan vara att hemlighålla saken genom att man dricker i smyg, ett annat sätt kan vara att minimera kontakten med allmänheten. Man isolerar sig (Meeuvisse & Swärd, 2002). Vidare i samma bok kan man läsa att missbruk är så stigmatiserande att man känner sig misslyckad, värdelös och har en känsla av att man inte betyder något. Vi var intresserade av att undersöka substansen i detta påstående.

De flesta med en ”trasig bakgrund” utvecklar inte någon form av beroende, men av dem som utvecklar beroende har många en ”trasig bakgrund”, och det är det fenomenet som har fångat

vårt intresse. Vi vill söka svaren på varför det är så, att vår självbild tycks ha så stort inflytande på de val vi gör i livet. Goldberg säger så här: ”Människan kan välja enbart utifrån sin uppfattning om sig själv och sin egen världsbild. I denna mening är den väljande människan sitt medvetandes fånge” (Goldberg, 2000, s.187-188).

1.3 Syfte och frågeställningar

Genom att intervjua förre detta missbrukare ville vi få fram hur deras självbild har formats och se om den förändrades under missbruket. Vi är intresserade av att se hur stor betydelse barndomen har för skapandet av en självbild. Vi vill också veta om det finns något i självbilden som kan förklara varför vissa personer blir missbrukare. Detta resonemang ledde oss fram till vårt syfte som är att se om det finns några faktorer i barndomen och i skapandet av vår självbild som kan förklara varför vissa människor blir missbrukare samt vilka känslor man lever med i missbruket..

Våra frågeställningar är:

- Hur stor betydelse har barndomen för skapandet av vår självbild?
- Hur ser missbrukarens bakgrund ut?
- Hur upplevde man sig själv under missbruket?

1.4 Metod och urval

1.4.1 Studiens uppläggning

Vi har använt oss av ett deduktivt arbetssätt då vi redan hade vår hypotes klar. Vår hypotes var att orsaker till avvikande beteende, i form av missbruk, kan förklaras genom stämplingsteorin. Hållbarheten i denna hypotes undersökte vi genom den empiri som vi, genom intervjuer, samlade in. Vår analys grundade vi på dessa primärdata, samt det sekundärdata vi samlat in genom litteratur och rapporter.

Vi har valt att göra en kvalitativ studie. Eftersom vi ville ha helhetliga och nyanserade skildringar (Repstad, 1998) ansåg vi att det inte skulle gå att använda sig av en kvantitativ studie i den undersökning vi vill göra.

Då vi i vårt arbete stävade efter att försöka förstå ett socialt problem bestämde vi oss för att använda den kvalitativa intervjuformen. Detta för att öka informationsvärdet och för att få en djupare insikt i det vi studerar (Holme & Solvang, 1997). En annan orsak till att vi valde den kvalitativa intervjuformen var att vår förförståelse sa oss att en kvalitativ intervju blir mer likt ett vanligt samtal, och att intervjupersonen får berätta med sina egna ord.

Den kvalitativa intervjun ska vara målinriktad men ändå se till helheten. Det är därför viktigt att ha ett tydligt tema för att undvika att hamna i onödiga sidospår. Vi har valt att använda oss av en delvis strukturerad intervju, då det är en del förhållanden vi vill ska belysas.

Andersen (1998) menar att en intervjuguide är till stor hjälp här. I intervjuguiden har man noterat stickord som anger de ämne som ska belysas och som intervjuaren checkar av under intervjuens gång. Vår intervjuguide byggde på olika teman som i sin tur grundades på våra frågeställningar. Intervjuguiden (bilaga 1) har varit till ovärderlig hjälp för oss. En av anledningarna till detta är att vi är båda medvetna om hur lätt det är att genom rutin och nervositet glömma bort viktiga frågor.

För att få ut mesta möjliga av intervjuerna valde vi att, med intervjupersonernas tillåtelse, använda oss av bandspelare. Fast vi var två intervjuare ansåg vi att det är omöjligt att kombinera frågande, lyssnande och antecknande på ett bra sätt.

1.4.2 Validitet och reliabilitet

Validitet kan översättas med giltighet.

För att en undersökning ska ha hög validitet ska det undersökas som var avsett att undersökas. Som hjälp till detta har vi använt oss av en flexibel intervjuguide, där vi utgår från olika teman. Vi anser att vi fått svar på det vi ville veta.

Reliabilitet kan översättas med tillförlitlighet. Hög reliabilitet har man om olika och oberoende mätningar av ett och samma fenomen ger samma eller ungefärligen samma resultat (Holme & Solvang, 1997, sid 163). I kvalitativa undersökningar är det svårt att påvisa tillförlitlighet. Vi kan tolka det som sägs på ett sätt som inte intervjupersonen menat. Vidare kan intervjupersonen ha missuppfattat frågan, eller ge ett svar som han/hon tror att vi vill ha. Även minnet kan svikta när man pratar om sin uppväxt när det gått många år. Detaljerna försvinner men det mest övergripande man varit med om lever oftast kvar i minnet. Det finns alltid en risk att personliga åsikter påverkar både frågorna och svaren. Både vi och intervjupersonerna har värderingar som är svåra att lägga till sidan under den tid intervjun pågår.

1.4.3 Urval

Från början hade vi planerat in att göra fem intervjuer med hemlösa missbrukare. Trots att vi fick hjälp av personal inom socialtjänsten, visade det sig att det var mycket svårt att etablera kontakt med dessa personer. Då arbetstiden för uppsatsen är tidsbegränsad beslöt vi oss för att vända oss till ett något annorlunda urval av intervjupersoner. Tidsbristen är också en av anledningarna till att vi endast gjort tre intervjuer. Vi är medvetna om att antalet intervjupersoner är i minsta laget men då vi inte lyckades etablera fler kontakter fick vi arbeta med det material vi hade.

Då vi i vår uppsats vill se om missbruk kan förklaras genom stämplingsteorin ville vi naturligtvis fortfarande komma i kontakt med personer som har något missbruksproblem i botten.

För att få så stort informationsinnehåll i intervjuerna som möjligt, strävar man efter största möjliga variationsbredd i urvalet (Holme & Solvang, 1997). Vi ville från början ha spridning vad det gällde kön, ålder med mera. Snabbt insåg vi att några sådana krav kunde vi inte ha, utan vi fick ta det vi fick. Hade vi haft mer tid till vårt förfogande hade vi "letat vidare", och säkerligen fått större variationsbredd.

Vårt urval är icke-slumpmässigt och styrt. Med hjälp av tidigare praktikhandledare kom vi i kontakt med två av intervjupersonerna. Dessa två intervjupersoner är inskrivna på ett behandlingshem. Vi är medvetna om nackdelarna med denna typ av urval. Personalen kan välja ut de mest motiverade och "värtaliga" klienterna på grund av risken att annars utsättas för dålig kritik. Klienterna är dessutom mitt uppe i en behandling. Då vi i vår uppsats vill undersöka intervjupersonernas självbild inser vi att den kan vara färgad av behandlingsmetoden.

Den tredje intervjupersonen tog vi själv kontakt med efter tips från en vän till oss. Denna person valde vi för att han har ett långvarigt missbruk bakom sig men lever drogfritt sedan sex år. Detta kändes intressant på grund av att de två andra intervjupersonerna var mitt uppe i en behandling och vi kunde nu få en bild av hur det var när man varit drogfri under ett antal år. Denne person präglas naturligtvis av sin egen behandling och den behandlingsmetod han idag arbetar med.

Vi har båda två erfarenheter, sedan vår praktik både på termin ett och fem, av den behandlingsform som våra intervjupersoner genomgår eller genomgått.

Vår erfarenhet är att denna behandlingsform inte tillmäter barndomen någon stor betydelse utan fokuserar sig mest på nuet. Detta påverkar naturligtvis intervjupersonernas svar när vi talar om deras bakgrund och uppväxt. Vi tror inte att intervjupersonerna är vana vid att lägga någon "skuld" på barndomen. Även om de har traumatiska upplevelser sätter de kanske inte de i samband med sitt missbruk.

1.4.4 Analys och transkribering av intervjuer

Två av intervjuerna, som genomfördes, har vi spelat in på band. Under den tredje intervjun fick vi föra anteckningar eftersom bandspelaren gick i sönder.

De bandinspelade intervjuerna skrevs ut direkt efter intervjutillfället för att ha vi skulle ha samtalet färskt i minnet. Vid denna process avidentifierade vi också materialet för att sedan radera banden. Vid intervjun, där vi fick anteckna, renskrevs materialet direkt.

I analyseringen av materialet har vi delat upp intervjuvaren i de teman som vi ställt frågor kring. I analysdelen använder vi oss till stor del av citat som är ordagrant återgivna, och som vi varvar med tolkningar och kommentarer grundade på vår teori.

1.4.5 Källkritik

Det finns otaliga teorier om varför en människa använder droger. Vi har valt att koncentrera oss på stämplingsteorin. I första hand för vi diskussionen kring Ted Goldbergs, i vårt tycke, lättförståeliga och förenklade version av stämplingsteorin. Vi är medvetna om att missbruk är ett komplext problem som inte kan förklaras utifrån en enskild teori. Goldberg representerar ett specifikt perspektiv och han menar själv att missbruk inte *bara* kan förklaras utifrån denna teori (Goldberg, 2000).

Om stigma och stigmatisering har vi läst om i bland annat Avvikande beteende (Hilte, 1996) och i Perspektiv på sociala problem (Meeuwisse & Swärd, 2002). Författarna av dessa böcker presenterar stigma på ett likvärdigt sätt och det vi har läst finner vi trovärdigt då det är ganska svårt att tala emot att exempelvis olika fysiska defekter hos personer eller det faktum att man lever i missbruk inte skulle vara stigmatiserande. Vi har försökt att hitta undersökningar som talar emot teorierna om stigma men inte hittat några sådana.

1.4.6 Etiska överväganden

Samtliga intervjupersoner har ställt upp helt frivilligt. Vi frågade intervjupersonerna om det gick bra att vi spelade in samtalen på band, ingen hade invändning mot detta. Innan vi påbörjade intervjuerna upplyste vi om att allt material skulle komma att aidentifieras samt att banden kommer att förstöras direkt efter transkribering. Intervjupersonerna upplystes också om att de inte skulle känna sig tvingade att svara på frågor som kändes för närgångna och att dom när som helst fick avbryta intervjun om de kände sig obekväma med att svara på fler frågor.

1.4.7 Reflektioner kring intervjuerna

Vi har som vi tidigare skrev haft stor hjälp av vår intervjuguide (bilaga nr 1). Speciellt vid första intervjutillfället, då det var inplanerat två en-timmars enskilda intervjuer. Istället fick vi intervjua båda personerna samtidigt, och fick endast en timme på oss. Dessutom stördes vi hela tiden av telefoner som ringde och personer som gick ut och in. Vi anser dock att vi, med hjälp av intervjuguiden, fick svar på vad vi ville veta och mer därtill.

Vid den andra intervjun hade vi en hel eftermiddag till vårt förfogande. Denna intervjuerson var mer van vid intervjuer och vi fick tydligare svar på våra frågor.

För oss, ovana intervjuare, var svårigheten att hålla sig till ämnet och inte låta samtalet spåra ur. Vi upplevde att alla intervjuersoner hade så mycket de ville berätta, och som vi var nyfikna på att höra, men som inte hade så mycket med vår undersökning att göra. Ibland upplevde vi det som att vi var tvungna att avbryta för att komma vidare med intervjun. Med detta vill vi ha sagt att det inte alltid är så lätt att styra tillbaka samtalet på rätt spår utan att det uppfattas som att man är ointresserad.

Vi är positivt överraskade över att intervjuersonerna i så stor grad har delat med sig av sina privatliv. Det fanns frågor vi aldrig behövde ställa då vi fick svar på dem ändå bara genom att lyssna på deras berättelser.

1.4.8 Fortsatt framställning

Vi inleder nästa avsnitt med att klargöra vissa centrala begrepp samt redogöra för några förklaringsmodeller till missbrukets uppkomst. Därefter följer en sammanfattning av historiken bakom stämplingsteorin, en beskrivning av Ted Goldbergs stämplingsteori samt försök till en kort redogörelse om begreppet stigma. Vi redogör även för tidigare forskning. I kapitel 2 har vi lagt in presentation av intervjuersonerna, resultat, analys och tolkning av våra intervjuer. Det avslutande kapitlet, kapitel tre, innehåller sammanfattning av resultaten samt en slutdiskussion.

1.5 Teorier och begrepp

1.5.1 Centrala begrepp

Missbruk – i våra intervjuer har vi kommit i kontakt med missbruk av alkohol, narkotika, tabletter och mat. I vårt uppsatsarbete menar vi att missbruk är när man blir fysiskt och psykiskt beroende av drogen, och användandet av drogen får negativa konsekvenser för missbrukaren och dess omgivning. Vi skiljer, i vår uppsats, inte på missbruk av legala och icke legala droger.

Stämpling – En pågående process under en längre tid där upprepade negativa reaktioner från signifikanta andra, gör att individen omdefinierar sin självbild så att den blir mer och mer negativ (Goldberg, 2000).

Självbild – Den egna individens uppfattning om sig själv i relation till hur hon tror att samhällets ideal av människan ser ut (Hilte, 1996).

Beteendeinkongruens – När man begår handlingar som inte överensstämmer med sin självbild upplevs detta som otillfredsställande och man försöker minska inkongruensen antingen genom att förändra sitt beteende eller förändra sin självbild (Goldberg, 2000).

Avvikande beteende – Vad som räknas som avvikelser är socialt konstruerat, skapat av omgivningen och inflytelserika grupper i samhället som har makt att bestämma vilka beteenden som skall bedömas som normala respektive onormala (Angelöw & Jonsson, 2000). Vad som är normalt skiftar över tid och från miljö till miljö. Med tiden kan det hända att en avvikelse normaliseras eller att något normalt blir så onormalt att det börjar betraktas som avvikande. Den avvikande individen låter sig inte styras av andras normer och förväntningar, utan mer av sina egna impulser (Repstad, 1998).

Stigma – Inom sociologin används begreppet för varje form av fysisk eller social egenskap som förmodas vara negativ eller förnedrande (Giddens, 2003).

1.5.2 Olika förklaringsmodeller till missbrukets uppkomst

Det finns en mängd olika förklaringsmodeller till varför en människa blir missbrukare. Ett sätt att förklara missbruk är att utgå från konstitutionella faktorer eller teorier. Då ser man missbruket som ett resultat av ärftliga egenskaper. Det finns teorier som betonar individuella faktorer som exempelvis personlighetsegenskaper och självmedicinering.

Vidare finns det teorier som betonar betydelsen av familj, kamrater och gäng. De teorier som utgår från miljöns betydelse i vidare bemärkelse betonar kulturella och strukturella förhållanden i samhället i stort, exempelvis lagar och moralregler (Olsson. 2000).

En näraliggande indelning skiljer mellan fysiologiska teorier, psykologiska teorier och sociologiska teorier. De fysiologiska teorierna bygger på tankar om att missbruket har en ärftlig grund men tror även att olikheter i människors ämnesomsättning kan vara en orsak. Det finns många psykologiska teorier om varför en människa blir missbrukare. Några av teorierna gäller personlighetsegenskaper, karaktärssegenskaper och barndomsupplevelser. Bland de sociologiska teorierna finns teorier som förklarar missbruket utifrån olika samhällsförhållanden exempelvis klasskillnader (Olsson. 2000).

Drogberoende kan även ses som en sjukdom. Världshälsoorganisationen (WHO) definierar alkoholberoende som en sjukdom ”som karakteriseras av att alkoholen får en mycket större roll i individens liv än tidigare” (Johansson & Wirbing, 1999, sid. 21). Detta synsätt tillämpas inom Minnesotamodellen, som är en behandlingsform som härstammar från USA. Här har barndomen ingen betydelse utan missbruket förklaras med att man föds med en gen som gör det omöjligt att använda droger på ett ”normalt” sätt (Helmersson-Bergmark, 1995). I Johansson & Wirbing (1999) kan man vidare läsa att det ej är bevisat att det finns någon sådan gen men att man accepterar att en del människor har en biologisk sårbarhet.

Även tillgängligheten till drogerna spelar en betydande roll då den kan påverka hur många som kommer att använda drogen. Det finns många olika förhållanden som har samband med utvecklingen av ett missbruk. Det rör sig inte om några enkla samband utan det krävs flera samverkande faktorer (Olsson, 2000). Vi är medvetna om detta förhållande men i vår uppsats har vi valt att utgå ifrån stämplingsteoretiska processer. Detta gör vi genom att koncentrera oss på självbildens betydelse för missbrukets uppkomst.

1.5.3 Historik bakom stämplingsteorin

Grunden till det som skulle bli stämplingsteorin lades redan 1902 av Charles H Cooley (1864-1929), genom en av honom författad skrift som handlade om hur man genom att hota det sociala jaget kan få en person att känna sig riktigt dålig om han går emot sina normer (Goldberg, 2000). Den modernare formen av stämplingsteorin formulerades i 60-talets USA där sociologen Howard Becker ofta förknippas med stämplingsteorin genom sina studier av marijuanamissbrukare i början av 60-talet (Giddens, 2003).

Stämplingsteorin är ett fält inom interaktionismen som har haft stor framgång och spridit sig till en stor publik. En av de viktigaste filosoferna inom interaktionismen var Georg Herbert Mead (1863-1931). En av hans uppfattningar var att det sociala livets verklighet är liktydigt med den sociala interaktionen mellan människor (Meuwisse & Swärd, 2002,). Både G H Mead och C H Cooley menar att människans sociala jag växer fram i samspel med andra. Efter hand som vi utvecklas lagrar vi normer och värderingar som vi bär med oss. De normer, värderingar och rollövertaganden vi får med oss från vår uppväxt är de som betyder mest för vår självuppfattning. De tidiga rollövertaganden vi gör i relation till våra föräldrar, syskon och andra närstående, har större betydelse för vår självuppfattning än de rollövertaganden som vi gör exempelvis i skolan eller på arbetsplatsen. (Hilte, 1996).

Inom stämplingsteorin används ofta karriärbegreppet för att beskriva karriären in i avvikande beteende, karriären kan se ut på följande sätt (Hilte i Johansson & Wirbing, 1999):

Regelbrottet – är första steget i avvikarkarriären. De som bryter mot normen är ofta de som inte har något att förlora på det.

Utvecklingen av avvikande motiv och intressen – Det krävs särskilda motiv och intressen för att gå vidare från nyfikenhet till att regelbundet bryta mot normen.

Stämpling – När samhället dömer individen till en lägre stående kategori.

Ändrad självbild – Man börjar själv att identifiera sig som en avvikare.

Uteslutning av konventionella grupper – Man utesluts ur etablerade sociala grupper på grund av det avvikande beteendet.

Medlemskap i en organiserad avvikargrupp – Med steget in i en organiserad avvikargrupp förändras avvikarens självuppfattning. Avvikaren lär sig med tiden att rättfärdiga sitt beteende.

1.5.4 Ted Goldbergs stämplingsteori

Goldbergs stämplingskarriärmodell har utvecklats ur modellen under föregående rubrik. Men han lyfter även fram avvikarkarriärens förberedande och osynliga fas. Med detta menas de negativa rollövertaganden som individen gjort i relation till föräldrarna. Goldberg menar att det är föräldrarnas stämpling som är ett av de första stegen mot en avvikarkarriär (Hilte i Johansson & Wirbing, 1999). Goldberg grundar sin modell av stämplingsteorin på hans deltagande observationsstudier av gatunarkomaner i Stockholm. Han poängterar att teorin endast riktar sig mot den konsumtion av droger som är problematisk (Goldberg, 2000).

Några begrepp som Goldberg använder sig av är:

Självbilden, individens uppfattning om sig själv i relation till vilka samhällseliga normer som existerar. Självbilden skapas i relationen till andra människor.

Signifikanta andra, viktiga personer i individens liv vars relation påverkar självbilden för individen. En persons första signifikanta andra är ju föräldrarna, men i takt med att barnet växer finns det många andra i barnets liv som blir signifikanta andra som kompisar, lärare, släktingar med mera.

Negativ självbild, individen har lärt sig genom responsen från sina signifikanta andra att överensstämmelsen mellan hennes person och det samhälleliga idealet är låg.

Stämpling, responsen från de signifikanta andra är ständigt negativ, det handlar alltså om konstant negativ respons över tid, inte om enstaka tillfällen eller handlingar. Det är alltså en process under lång tid. Detta är också en av förklaringarna till varför förändring på kort tid är svårt. Det tar lång tid att få en negativ självbild, så också att skapa en positiv (Goldberg, 2000).

Goldberg menar att man föds utan självbild och att de första som påverkar den är föräldrarna eller de som tar hand om barnet från födseln. Det finns inget entydigt som förklarar varför föräldrar stämplar sina barn, men Goldberg menar att det samhälleliga trycket och föräldrarnas klasstillhörighet är faktorer som starkt påverkar uppväxtmiljön och föräldrars stämpling eller ickestämpling av sina barn (Goldberg, 2000). De flesta föräldrar vill naturligtvis inte medvetet skada sina barn, utan de saknar helt enkelt förmåga att ge sina barn en positiv självbild. Goldberg menar att anledningarna till detta kan vara av både psykisk och samhällelig karaktär. Han säger vidare att om vi hade kunnat minska på det negativa samhälleliga tryck vissa människor är utsatta för kunde vi också reducera antalet föräldrar som stämplar sina barn.

En negativt stämplande förälder kritiserar och fördömer barnet och inte den handling som barnet utför. När detta konstant upprepas får barnet en bild av sig själv att vara odugligt och dåligt. Denna självbild bär barnet med sig utanför hemmet, den negativa stämplingen kan då fortgå på dagis, i skola och i förhållanden till kamrater genom att barnet förmedlar den negativa bild som det har av sig självt. Att få negativ respons har blivit det naturliga för denna individ. Om barnet helt plötsligt börjar få positiv respons och uppskattning uppstår inkongruens mellan den bild barnet har av sig själv och den positiva responsen det får och

barnet har svårt att veta hur det skall bete sig. Barnet uppför sig kanske därför på ett besvärligt sätt så att det får den negativa respons det är van vid och kan på så sätt få sin negativa självbild bekräftad (Goldberg, 2000).

Goldbergs uppfattning är att när ett barn växer upp och utsätts för negativ stämpling har det inte någon större svårighet att välja ett liv med missbruk, eftersom detta medför negativ respons från föräldrar och samhälle och detta överensstämmer med den bild han/hon har av sig själv.

Det är inte omöjligt att förändra denna bild av sig själv, men det är tidskrävande och ju tidigare den negativa stämplingen har börjat desto svårare blir förändringen, enligt Goldberg (Goldberg, 2000).

Sammanfattningsvis använder sig Goldberg av fyra stadier i sin stämplingsteoretiska modell:

Föräldrars stämpling – som han också kallar för den primära avvikelser. Förenklat skulle man kunna uttrycka det att somliga barn lär sig att de är bra trots att det de håller på med kanske inte är acceptabelt, medan andra barn får lära sig att det inte bara är aktiviteterna det är fel på utan att hon/han är en dålig människa.

Samhällelig stämpling – Ett barn som stämplas av sina föräldrar löper stor risk att stämplingen fortsätter utanför hemmet. Det är svårt att ändra den tidigt etablerade negativa självbilden. Det är därför barnet handlar så att dom får bekräftelse för sin negativa självbild.

Sekundär avvikelse – Genom alla negativa responser blir självbilden mer och mer etablerad. En människa med negativ självbild vet redan att hon är dålig och annorlunda. Hon ser inte reaktionerna i samhället som en hjälp att välja en annan väg, tolkar istället de negativa reaktionerna som ytterligare bekräftelse på hur dålig man är.

Avvikelsespiralen – Avvikelsespiralen är en försämring av det tredje stadiet. Med alla de negativa reaktionerna blir det allt svårare att bibehålla den låga självbilden. Man devalverar självbilden ännu mer och det leder till fler misslyckanden och ännu mer stämpling. När man

når bottennivån i avvikelsspiralen återstår bara två val: att försöka bryta den onda spiralen eller att ta livet av sig.

1.5.5 Stigma

Enligt ordboken betyder *stigma* ett synligt tecken på sjukdom eller socialt klassmärke (Bonniers lexikon, 1991). Inom den symboliska interaktionismen förekommer en riktning som utgår från begreppet stigmatisering. Sociologen Erving Goffman urskiljer tre olika typer av stigman.

- Kroppsliga missbildningar
- Fläckar på den personliga karaktären, till exempel alkoholism
- Stambetingande stigman, exempelvis ras.

En individ som har något av dessa stigman avviker på ett icke önskvärt sätt från våra förväntningar (Angelöw & Jonsson 2000). Hilde (1996), menar att de som bär på ett osynligt stigma försöker medvetet eller omedvetet att förhindra att hans verkliga identitet blir känd.

En individ som annars lätt skulle ha accepterats i det vanliga samspelet, har ett drag eller en egenskap som inte kan undgå uppmärksamhet och som får dem av oss som möter honom att vända sig bort från honom och bortse från de anspråk på gemenskap med oss som hans övriga egenskaper i och för sig kunde ha motiverat. Han besitter ett stigma, och han avviker på ett icke önskvärt sätt från våra förväntningar (Angelöw, Jonsson, 2000 s. 158-159).

1.5.6 Tidigare forskning

Vårt syfte med uppsatsen är att se om det finns några faktorer i barndomen och i skapandet av självbilden som kan förklara varför vissa människor blir missbrukare. Det finns många undersökningar gjorda på detta tema. Vi har valt att hämta en del tidigare forskning ur Ted Goldbergs bok, *Narkotikan avmystifierad* (2000). Han har både gjort egna undersökningar, som till exempel Stockholmsundersökningen som ligger till grund för hans egen

stämplingsteori, men hänvisar även till andra undersökningar som är gjorda både i Sverige och utomlands.

En av undersökningarna som Ted Goldberg hänvisar till är gjord i Göteborg av Maj Britt Holmberg. Hon bad 15-åringar fylla i en enkät om sina drogvanor. Dessa ungdomar följde hon sedan under 11 års tid. Det hon kom fram till var att de som uppgav att de använde droger kom i högre utsträckning än andra från splittrade hem och/eller hem med multiproblem. De som använde droger uppgav också att de inte trivdes hemma och att de hade dålig kommunikation med sina föräldrar. En av Maj Britt Holmbergs slutsatser var att de som är tidigast och svårast störda är de som i första hand drabbats och drabbats hårdast av missbruk.

Ted Goldberg tar även upp teorin om ”det sociala arvet”. Den teorin har framförts av Gustav Jonsson, grundare av barnbyn Skå. Hos de barnen som vistades på Skå kunde Jonsson spåra sådant som fattigdom, psykisk ohälsa, missbruk sämre känslorelationer mellan föräldrar och barn m.m. tre generationer bakåt i tiden.

Goldberg redovisar även resultat av undersökningar som gjorts av tre utländska forskare, I Chein, C Rosenberg och L Wurmser. De har, oberoende av varandra, kommit fram till att som grupp betraktad hade missbrukare växt upp under ogynnsamma förhållanden.

I sin egen undersökning, som Goldberg gjorde bland narkomaner i Stockholm, undersökte han 23 bakgrundsvariabler för att se om någon var vanligt förekommande bland missbrukare. Han fann att en variabel gällde alla. Ingen hade upplevt samhällets ideal för hur en familj ska se ut. Ingen hade både varit uppfostrad av sin biologiska mor och far, och ingen ansåg sig ha haft en bra relation till föräldrarna.

Vi har även som tidigare forskning ta med Bengt Svenssons avhandling *Pundare, jonkare och andra* (1996). I avhandlingen presenteras en undersökning han gjort bland missbrukare. Syftet med undersökningen är annorlunda mot vårt, men vi har valt att ta med Svenssons undersökning av den anledningen att han presenterar en del av hans intervjupersoners bakgrund. Av sju intervjupersoner får man som läsare ta del av fem av dessa personers barndom och uppväxt. Av dessa fem kan man i fyra av fallen hitta faktorer som föräldrars skilsmässa, frånvarande förälder och många uppbrott. I samma avhandling har Svensson

också en teori om att missbrukarna inte har någon längtan till ett ”vanligt” liv utan trivs med den samhörighet, gemenskap och ”leva för dagen mentalitet”, som enligt Svensson råder bland missbrukarna.

2. Avhandling av problemet

2.1 Presentation av intervjupersonerna

Under vårt första intervjutillfälle träffade vi två kvinnor som vi kommer att kalla för **Eva** och **Marie**. Vid den andra intervjun träffade vi en man vi kommer att kalla för **Bosse**.

EVA

Eva är en kvinna i yngre medelåldern, gift och har fem barn. Hon driver ett företag och genom sin makes yrke är hon en delvis officiell person.

Barndomen beskriver hon som stabil. Hon växte upp tillsammans med båda sina föräldrar samt tre syskon, en syster och två bröder. Samtliga fyra syskon har idag någon form av missbruksproblematik. Alkohol förekom i hemmet, men under kontrollerade former. Båda föräldrarna var högtbildade och det saknades inte ekonomiska resurser. Mycket utlandsresor och en hög materiell standard präglade hennes uppväxt. Mamman påtalade ofta att utseendet var viktigt då hon hade en önskan att dom båda systrarna skulle försörja sig inom modebranschen och detta bidrog till att Eva började banta redan i unga år trots att hon inte hade någon som helst övervikt.

Eva smakade alkohol första gången i tolvårsåldern och fann redan då alkoholen stimulerande. I fjortonårsåldern drabbades Eva av ätstörningar som pågick fram till 25-årsåldern. Eva säger själv att en incident i hennes liv gjorde att hon kom till insikt om problemen med sina ätstörningar och lyckades bli fri från dem. Istället drabbades Eva nu av ångestattacker som hon lindrade med tabletter och alkohol. Fram till i höstas använde sig Eva dagligen av sprit

och/eller tabletter. För att utföra dagliga sysslor som hon upplevde som tråkiga behövde hon få den kick som alkoholen och tabletterna gav henne. Hon upplever själv att hon gick i ett ständigt rus. Det var naturligtvis svårt för henne att dölja missbruket för sin man och hon hittade på olika strategier för detta, som till exempel att hon drack vinet ur något annat än ett vinglas för att undvika besvärande frågor. Trots att hennes man, själv nykter alkoholist sedan många år, konfronterade henne med klara bevis för hennes drickande nekade hon till att det var något problem.

Evas barn, som befinner sig i åldrarna från sju och upp till tonåren, har enligt Eva aldrig upplevt henne som berusad. Men hon medger vidare att när hon blev nykter uppfattade barnen henne som annorlunda då hon helt plötsligt började ställa krav på dem vilket hon inte orkat eller brytt sig om att göra innan. I oktober 2003 startade Eva en behandling på eget initiativ för sitt missbruk och det är på detta behandlingshem vi träffar henne för vår intervju.

MARIE

Marie är en kvinna i övre medelåldern som driver ett eget företag. Hon är skild sedan många år, men lever idag i ett nytt samboförhållande. Hon har två vuxna barn som inte längre bor hemma.

Marie växte upp tillsammans med båda sina föräldrar. Hon beskriver sin uppväxt som god trots att pappan hade grava alkoholproblem. Fadern, som Marie beskriver det, ”söp ihjäl sig”. Marie säger att hon inte upptäckte faderns alkoholproblem förrän hon var i fjortonårsåldern, men tycker inte att hon har haft ont av faderns drickande. Det fanns alkoholism både på faderns och på moderns sida. Marie berättar vidare att hon var duktig i skolan och inte kan minnas att det var några problem där.

Alkoholdebuten skedde vid sexton års ålder. Hon säger att alkoholen redan då fyllde en stor funktion i hennes liv och att hon alltid drack mycket mer, och på ett annorlunda sätt än hennes kompisar. Marie säger att hon inte var ute efter ruset utan att alkoholen gav henne ro och gjorde henne lugn. När hon inte hade tillgång till alkohol eller inte ville ”lukta” ersatte hon den gärna med tabletter. Marie har under de senaste åren druckit periodvis och mycket destruktivt. Fram till för några år sedan har Marie klarat av att sköta sitt företag utan större

problem, men på senare tid har hon inte kunnat sköta sitt företag på det sätt hon skulle önska. Hon tror dock själv att ingen utanför familjen har vetat om hennes missbruk.

Ett av Maries barn kom oväntat hem mitt under en pågående period och fann sin mamma i mycket dåligt skick. Detta ledde till att Marie självmant sökte hjälp på det behandlingshem vi träffade henne på.

Marie har tidigare varit drogfri under ett par år av sitt liv men klarade ej livet utan den stimulansen hon fick av alkoholen.

BOSSE

Den tredje intervjun genomfördes på ett behandlingshem i Skåne. Där arbetar Bosse, drygt 50 år, som behandlare. Han är en ensamstående man med fem barn varav han endast har sporadisk kontakt med två av dem. Bosse är ett av nio syskon. Då han var två år dömdes pappan för övergrepp på honom och tre av hans syskon. Bosse säger att han har svaga minnesbilder av övergreppen, men vill inte gå in närmre på de händelserna. I samband med att pappan dömdes skildes föräldrarna, syskonen skingrades och Bosse placerades på barnhem i två år och därefter i fosterhem, där han sa sig trivas ganska bra. Han stannade i fosterhemmet tills han var 14 år. Bosse gick aldrig in på varför familjen skingrades när pappan dömdes.

Från två och ett halvt års ålder medicinerades han med amfetamin mot överaktivitet. Detta pågick till han var sju år. Varför medicineringen avbröts vet han inte. Han betraktades som stökig i skolan och beskriver sig själv som en outsider.

Redan vid 14 års ålder blev han pappa. Strax därefter åkte han till Amsterdam, där han återigen kom i kontakt med amfetamin. Hemma i Sverige igen tog han själv hand om sitt barn i sex år. Missbruket fortsatte och han försörjde sig på knarkförsäljning och inbrott. Under sin missbrukarkarriär har Bosse provat på de flesta droger men alltid återgått till amfetamin då han säger att det är "hans" drog.

Bosse har genomgått tre behandlingar för sitt missbruk. Efter de första två behandlingarna tog det inte lång tid innan Bosse var tillbaks i sitt missbruk men efter den sista behandlingen har han varit drogfri i sex år. Han tror själv att den sista behandlingen lyckades, därför att den var

längre än dom tidigare, samt att han fick eftervård. En annan anledning tror han är, att han var ”färdigknarkad”.

2.2 Redovisning av resultat

I analysen har vi försökt hitta citat ur intervjuerna som belyser våra teoretiska resonemang. Vi har delat upp analysdelen i tre avsnitt, barndom och uppväxt, varför missbruk samt självbild, för att få en bättre överblick och för att lättare kunna relatera till teori och tidigare forskning. I vår analys är vi fullt medvetna om att risken finns att vi överanalyserar intervjupersonernas svar. Vi har letat efter händelser och känslor i intervjupersonernas berättelser som kan ha betydelse för den eventuella negativa självbild de har utvecklat. Vi vill poängtera att vi tolkar intervjupersonernas svar utifrån våra teoretiska resonemang.

2.2.1 Barndom och uppväxt

Enligt Ted Goldbergs stämplingsteori är barndomen den tid då föräldrarnas reaktioner på barnets beteende är avgörande för barnets utveckling av sin självbild. Detta är något som även bekräftas av G H Mead och Charles H Cooley, förgrundsfigurer inom interaktionismen (Giddens, 2003).

I en av Goldbergs forskningsstudier av narkomaner framkommer att ingen av personerna i studien hade upplevt en god relation till båda sina föräldrar.

BOSSE

”När jag var tvåoch ett halvt år blev gubben dömd för incest”

Bosse berättar att han och tre av hans syskon blev utsatta för sexuella övergrepp av fadern, Han har svaga minnen av övergreppen men kommer inte ihåg under hur lång tid dessa övergrepp pågick. Under intervjun var Bosse inte intresserad av att tala om sin moder och hennes roll i det hela. Detta tolkar vi med hjälp av Ted Goldbergs stämplingsteori som att han känt sig dubbelt sviken. Först av fadern som begår övergreppen och sedan av modern som överger familjen. Enligt Goldberg är sexuella övergrepp i barndomen en vanlig upplevelse i

missbrukarens uppväxt. Goldberg (2000) presenterar en undersökning, som gjorts av Maj-Britt Holmberg, som visar på att de barn som haft det svårast hemma också drabbas hårdast av missbruk. Hennes undersökning pekar också entydigt på att de som drabbas av missbruk i mycket högre utsträckning än andra kommer från splittrade hem.

”Jag var missbrukare redan när jag var två och ett halvt år för då fick jag amfetamin för att jag var överaktiv”

Efter övergreppen placerades Bosse på barnhem. Personalen upplevde honom som jobbig och överaktiv och han medicinerades regelbundet med amfetamin tills han var sju år. När han var fyra år placerades han i fosterhem och där bodde han fram till han var 14 år. Bosse uppger att han trivdes bra i fosterhemmet. I Goldbergs avvikarkarriär föregås den offentliga och synliga delen av en förberedande och osynlig fas. Redan som fyraåring har Bosse varit med om två uppbrott från signifikanta andra. Detta kan leda till att Bosse känner sig oönskad och sviken. När han kommer till fosterhemmet är han ju redan stämplad som överaktiv och jobbig. Med allt detta i bagaget är det lätt att förstå att hans redan dåliga självbild bekräftas och han säger ju själv i följande citat att problemet ligger hos honom själv.

”Jag var en outsider redan i skolan”

Bosse är ju då, enligt Goldbergs stämplingsteori, tvungen att upprätthålla bilden av sig själv som jobbig genom att fortsätta sin avvikarbana i skolan. Bosse är redan nu van att få negativ respons för sitt beteende och för att inte inkongruens skall uppstå i hans självbild, bekräftar han detta genom att vara avvikande i skolan. Detta kallas även sekundär avvikelse och individen är medveten om de normer hon bryter mot. Enligt stämplingsteorin stämmer ju detta in på Bosse då han säger att han redan nu vet att han ”inte är som andra” men att han inte bryr sig.

EVA

”Det började nog med att mamma hade en dröm om att jag och min syster skulle bli kända fotomodeller”

Hur påverkar det självbilden att föräldrarna påtalar att de gärna ser att man blir någon vacker känd person? I det här fallet är det Evas moder som beskriver för sina barn hur hennes dröm av dem ser ut. Eftersom den självbild vi skapar byggs upp utifrån den respons vi får av andra (Goldberg, 2000), skulle enligt stämplingsteorin, ett sådant uttalande av en moder, skapa en bild hos barnet om hur det tror att modern vill att det skall se ut. Det är sedan denna bild, enligt stämplingsteorin, som barnet tror är vägen till moderns kärlek. Man får troligen också en känsla av att man inte duger som man är.

”Min bakgrund är bra, vi hade det gott ställt och hade hus i Grekland och så jag har absolut haft det bra och verkligen inte levt i någon misär”

Vid första anblicken av det här uttalandet ger det en bild av att det inte har varit några problem i Evas barndom, trots att detta uttalande kommer strax efter det förra om moderns önskan att barnen skulle bli kända modeller. Eva poängterar att hon inte växt upp i en dålig miljö eller i någon misär. Vi uppfattar att hon är väldigt nogga med att framhålla detta. Att leva med ett missbruk är kränkande i sig men att dessutom ha växt upp i en dålig miljö skulle ha varit ett ytterliggare stigma för Eva. I boken Sociala problem (Meeuwisse & Swärd, 2002) diskuteras just att uppväxtförhållanden som dålig ekonomi, trångboddhet och missbrukande föräldrar kan vara stigmatiserande faktorer.

”Min mamma har aldrig pratat om känslor och sånt”

Enligt Goldbergs föds vi utan självbild (Goldberg, 2000). Vår självbild skapas genom att omgivningen, i första hand våra signifikanta andra, reagerar på våra handlingar. Vi skapar oss en bild av hur vi bör vara genom reaktionerna från våra signifikanta andra. Eva säger att hennes moder aldrig har pratat om känslor och sådant och hon säger också under intervjun att hennes moder aldrig har visat vad hon känner. När Eva som barn inte har fått spontana känsloreaktioner på sitt beteende har det kanske varit svårt för Eva att skapa sig en bild av vem hon själv är.

Vi uppfattar Eva som en ganska otrygg och osäker person. Om en person är osäker på om hon duger som hon är, skulle detta enligt stämplingsteorin, kunna bero på att hon inte har någon bra självbild eftersom hon inte bekräftats i samspelet med modern. Gustav Jonsson, som är känd för upprättandet av barnbyn Skå, har i en undersökning av det sociala arvet kommit fram till att man kan spåra dålig kommunikation mellan barn och föräldrar tre generationer tillbaka i tiden (Goldberg, 2000). Enligt denna undersökning skulle den dåliga kommunikationen mellan Eva och hennes moder förklaras med att Evas moder i sin tur haft en dålig kommunikation med sin moder. Det blir en ond cirkel och kan möjligtvis förklara att vissa föräldrar stämplar sina barn.

”Min pappa var nog väldigt orolig, men min mamma har valt att inte se. Min mamma pratar inte om känslor och det har hon aldrig gjort”

Eva pratar inte så mycket om sin fader men berättar att han oroades mycket över barnens drogvänor. Hon kom återigen in på modern och berättade att hon inte hade uppmärksammat att samtliga syskon hade någon form av missbruk. Hon sa att moder *valt* att inte se. Eftersom Eva ofta pratar om att hon inte kände sig uppmärksammat av modern, tolkar vi detta med hjälp av stämplingsteorin som att, avsaknaden av känslarespons från modern är en stämplande faktor.

MARIE

Marie börjar sin berättelse om sin barndom med att säga:

”Jag tycker att jag haft en bra barndom, jag tycker jag haft det bra”

för att i nästa mening berätta:

”Min pappa var alkoholist och söp faktiskt ihjäl sig”

Goldberg (2000) hänvisar till en kategorisering av föräldrars förhållningssätt till sina barn, som gjorts av Sven Hesse, professor i socialt arbete. En av dessa kategorier kallar han för *försummande förhållningssätt*. Det förklaras med att föräldern fungerar ojämnt i rollen som förälder. Relationen till barnet kan vara kärleksfull, men föräldern är samtidigt upptagen med sig själv p.g.a. exempelvis missbruksproblem.

Vi vill inte ifrågasätta Maries påstående om att hon haft en bra barndom, men undrar ändå om en förälders missbruk kan gå spårlöst förbi. Marie berättar dock att hon inte visste något om faderns missbruk förrän hon var 14 år, och då hade han ändå varit missbrukare under hela hennes barndom. Enligt Goldbergs stämplingsteori kan just en förälders missbruk vara en stämplande faktor, främst kanske på grund av att man inte uppmärksammar eller bekräftar barnet på ett bra sätt.

Goldberg presenterar tre utländska undersökningar av missbrukare, gjorda av tre av varandra oberoende personer (Goldberg, 2000). Samtliga undersökningar kom fram till att ingen av undersökningsspersonerna hade både uppfostrats av sin biologiska moder och fader eller hade en bra relation till dem. Detta är något som Maries berättelse inte bekräftar. Hon säger sig ha haft en bra relation till föräldrarna.

”Jag hade det bra i skolan, inga problem att hänga med”

Marie klarade skolan bra, och hon hade inga problem i sina relationer med kamrater. I Maries fall finns inget i hennes barndom och uppväxt som enligt henne, eller ur ett stämplingsteoretiskt perspektiv kan förklara hennes kommande missbruk. Men vi får inte glömma att Marie är mitt uppe i en behandling och att vår erfarenhet är att denna behandlingsmetod kanske inte lägger så stor vikt vid barndom och uppväxt.

2.2.2 Varför missbruk?

Enligt Goldberg kan föräldrars och samhällets stämpling leda till den tredje fasen i hans egen version av stämplingsteorin. Den kallar han för sekundär avvikelse. Han menar att sekundär avvikelse är när den avvikandes beteenden ”kan betraktas som ett medel att försvara sig mot, angripa eller anpassa sig till öppna eller förtäckta problem, orsakade av stämpling” (Goldberg, 2000 s. 125).

Ju längre stämplingen pågår desto svårare är det att förändra sin självbild (Goldberg, 2000). Med både föräldrars och samhällets negativa stämpling menar Goldberg att många väljer missbruk för att den negativa självbilden ytterligare skall förstärkas.

BOSSE

”Det var inte svårt för mig att börja använda amfetamin, det var ju något som min kropp saknat sen jag var sju”

När Bosse var fjorton år kom han, genom en utlandsresa, återigen kontakt med amfetamin. Bosse säger att han för första gången sedan läkarna stoppat medicineringen med amfetamin i sjuårsåldern, känner ett lugn i kroppen. Vi ställer oss frågande till hur mycket av hans oro som beror på hans barndomsupplevelser och hur mycket som beror på hans medicinska diagnos. Goldberg (2000) skriver att om en individ skulle söka sig till ett gäng och upplevelserna och erfarenheterna hon skaffar sig med dessa skulle vara för inkongruenta i förhållande till hennes självbild, slutar hon umgås i dessa kretsar. Detta talar emot Bosses resonemang om att det bara skulle vara längtan efter amfetaminet som får honom att använda droger. Hade Bosse, enligt Goldbergs stämplingsteoretiska resonemang, haft en positiv självbild skulle han inte känna sig hemma i de kretsar han nu kommer att röra sig i.

” Man ser ner på det vanliga Svenssonlivet”

Detta uttalande tror vi är ett sätt att skydda sig mot de känslor det väcker att man inte ”känner sig som andra”. Goldberg (2000) menar ju att avvikarna är medvetna om vilka normer som gäller i samhället och medvetna om att de ständigt bryter mot dessa. I ett vanligt ”Svenssonliv” bryts kanske inte samhällets grundläggande normer på samma sätt som det gör i den värld Bosse lever i. Enligt ett stämplingsteoretiskt perspektiv bekräftas den dåliga självbild Bosse har i den miljö han lever i.

Enligt Svenssons undersökning (Svensson, 1996), *Pundare, jonkare och andra* kan det ju också vara så att han trivs med det liv han lever och inte har någon önskan om att leva något ”Svenssonliv”. Han känner en gemenskap och samhörighet med de andra missbrukarna som han inte kan uppnå i det vanliga ”Svenssonlivet”.

EVA

Eva berättar att hon redan vid tolvårsålder hade fått smak för alkoholens verkningar och berättar att sedan dess har hon alltid druckit mycket.

”Mina ätstörningar började när jag var tretton”

”När jag slutade med mina ätstörningar fick jag panikångest som ett brev på posten”

”Panikångesten botade jag med sprit och tabletter”

Goldberg (2000) tar inte upp något om ätstörningar i sin stämplingsteori men vi tror att beteendet är likvärdigt med annat missbruk, då ätstörningar faktiskt handlar om ett missbruk av mat.

Moderns dröm om att Eva skulle bli en känd fotomodell kan vara en stämplande faktor och har kanske lagt grunden för hennes matmissbruk, sett ur Goldbergs stämplingsteoretiska modell. Sedan har, enligt Eva, det ena missbruket bytts ut mot ett annat. När Eva blev fri från sina ätstörningar säger hon att hon drabbades av panikångest som hon botade med alkohol och tabletter. Evas självbild har säkert präglats starkt av hennes moders ovilja att diskutera och visa känslor samt moderns framtidsdrömmar för sin dotter. Detta påstående grundar vi på det stämplingsteoretiska resonemang Goldberg för om hur viktig föräldrarnas samspel med barnen är, framförallt då modern som oftast är den som har närmast kontakt med barnet i början av barndomen.

Vidare har Eva berättat att föräldrarna arbetade mycket. I en av Goldbergs undersökningar (Goldberg, 2000) stötte han på en missbrukare vars barndom var präglad av uttrycket ”köp dig lycklig”. Denne undersökningspersons föräldrar hade aldrig haft tid för hjälp och stöd åt sin son utan hade enbart erbjudit honom pengar för att han skulle kunna köpa sig det han ville ha. Detta skulle man kanske kunna jämföra med den miljö Eva växte upp i eftersom hon påtalar att hon inte saknade något materiellt i sin barndom men att det åtminstone inte från moderns sida visades några känslor.

MARIE

”Jag var kliniskt nykter men kände att livet blev tomt”

”Jag fann ingen mening med någonting, var arg och irriterad hela tiden”

”Jag skulle vilja säga att alkoholister har svårt att köpa vardagen som den är, man kan inte acceptera det vanliga livet utan det måste hela tiden vara mer”

Marie berättar för oss att hon under en period i sitt liv försökt leva drogfri. Hon klarade att bli fri från sina fysiska besvär som till exempel abstinens. Men hon berättar att hennes liv blev tomt och innehållslöst utan alkoholen. Hon berättar också att hon inte fick någon identitet, inte var någon helt enkelt, utan alkoholen. Hon började dricka igen och säger att hon nu fick känslan av att åter ”må bra”.

När vi analyserar det Marie berättar om sin barndom finns det mycket lite som, utifrån Goldbergs stämplingsteori, skulle kunna förklara den tomhet Marie känner. Men om man betänker det faktum att hon växt upp med en fader som faktiskt söp ihjäl sig skulle detta i sig kunna vara en stämplande faktor även om Marie inte själv säger sig ha några negativa erfarenheter av faderns drickande. Detta grundar vi bland annat på det Marie själv berättar att när man är beroende av alkoholen så är det bara den som existerar, man vill bara få allting annat gjort så att man sen kan sätta sig och dricka, enligt Marie. Har fadern varit lika fixerad vid spriten måste han ju ha ägnat mycket tid åt den, som han annars kunde ha åt ägnat sina barn. Detta kan ju i sig leda till en dålig kommunikation mellan Marie och hennes far, vilket är en vanlig bakgrundsfaktor hos en missbrukare enligt Maj-Britt Holmbergs undersökning som presenteras i Goldberg (2000).

”Jag har aldrig varit såmycket ute efter ruset utan mer efter lugnet jag har velat sova komma bort fly”

Alla människor är till sitt sinnelag olika. En orolig själ kanske inte behöver uppkomma genom stämpling utan kan möjligen ha andra orsaker eller förklaringar. Vi finner inga stämplande

orsaker till varför Marie har så svårt att finna ro utan alkohol men inser samtidigt att faderns supande kan ha påverkat Marie på ett omedvetet plan.

2.2.3 Självbild

När vi nu presenterar detta avsnitt utgår vi ifrån stämplingsteorin men tar även in begreppet stigma. Ett stigma är en misskrediterande egenskap. Missbruk är ett dolt stigma som man i det längsta försöker dölja (Hilte, 1996).

BOSSE

”Hela missbruket är en fruktansvärd förnedring”

Detta uttalande gör Bosse när han pratar om hur det är att leva i missbruk och vilka känslor det medför. Förnedringen i att missbruka består mycket av att man försöker förhindra att detta blir känt. Detta kan innebära svek och lögn gentemot närstående. Missbruk tär på självbilden och väcker skamkänslor (Meuwisse & Swärd, 2002).

”Dom ser mig fortfarande som missbrukare”

Detta uttalande gjorde Bosse när vi frågade om hans relation till hans barns mödrar. Trots sex år i drogfrihet säger sig han ha känslan av att inte ses på som någon tillitsfull person. Han medger att han under missbruket ofta svek sina barn. Sedan han blev drogfri har han försökt att upprätta ett förhållande till sina barn och deras mödrar, men misslyckats. Detta säger Bosse beror på att mödrarna fortfarande ser honom som en missbrukare. Detta är Bosses egen teori om varför relationen är dålig. Ur ett stämplingsteoretiskt perspektiv är Bosse stämplad genom sitt avvikande beteende och han uppfattas på ett visst sätt av sin omgivning (Goldberg, 2000). Det är också så att bara för att en person, i detta fall Bosse, väljer att förändra sitt liv kan det ta lång tid för omgivningen att acceptera förändringen (Angelöw & Jonsson, 2000). De här kvinnorna har möjligen inte hunnit med att förändra sin bild av Bosse och har svårt att känna tillit för honom.

”Man lever i en egen värld, det är vi och dem på nå sätt...”

”Tillsammans med dom blev jag nåting”

När man lever i den avvikande gruppen blir ens eget beteende inte avvikande. Det stigma missbruket innebär avdramatiseras och man känner sig inte utpekad i denna grupp. Ovanstående två citat pekar på att Bosse var helt medveten om att han var avvikande i förhållande till det övriga samhället. Han visste att han besatt egenskaper som var misskrediterande för honom men att dessa egenskaper blev normaliserade tillsammans med andra missbrukare. Detta kan vara en av de största anledningarna att man håller sig kvar i den avvikande gruppen. Här behöver man inte ta sig an det svåra arbete som en omdefiniering av självbilden innebär (Goldberg, 2000).

MARIE

”Så länge man dricker så döljer man det”

”Jag har aldrig berättat för nå om mitt missbruk”

Missbrukare utvecklar olika strategier för att bemöta omgivningens attityder och för att förhindra möten som skulle kunna väcka obehag. Ett sätt för att handskas med omgivningens attityder är att hemlighålla saken. Ett annat sätt är att minimera kontakten med omgivningen. Ett tredje sätt är att försöka skilja sig ifrån bilden av vad man uppfattar vara en typisk missbrukare (Meuwisse & Swärd, 2003). Marie berättar att mycket av hennes tid gick åt för att hitta strategier för att förhindra att hennes drickande skulle upptäckas. Hon drog sig undan och ville helst vara för sig själv.

”Man la all tid på att både dricka och smussa med det, det var ju så mycket viktigare än allt annat”

”Tabletterna tog jag mest i sammanhang där jag inte kunde lukta sprit”

Marie är medveten om att hon besitter ett stigma och gör allt för att dölja det. Om omgivningen skulle få reda på Maries missbruk skulle hennes självbild devalveras ytterligare. Om missbruket upptäcks placeras personen i en ny kategori som påverkar deltagandet. Om missbruket blir känt riskerar individen att uteslutas ur det vanliga sociala livet (Hilte, 1996). Marie bekräftar mycket i denna teori i vårt samtal med henne. Hon säger att det värsta som kunde hända henne under missbruket var att det uppdagades. Hon kände att hon skulle degraderas som människa om det upptäcktes att hon drack.

” Jag var rädd att han skulle lämna mig, skam och skuld kände jag. Han visste ingenting förrän det spårade ur nu mot slutet”

Marie var säker på att hennes man skulle lämna henne om han fick reda på hur hon drack. Hon säger att hon kände sig underlägsen och att hon hade en känsla av att inte vara något värd. Vidare säger hon att hon nu började dricka mer destruktivt och att ”alla spärrar hade släppt”. Goldberg's stämplingsteori redogör ju för avvikelsspiralen (Goldberg, 2000) som kan förklara en del av Maries resonemang. I avvikelsspiralen är Marie nu inne i det tredje stadiet. Med alla de negativa reaktionerna blir det allt svårare att bibehålla den låga självbilden. Man devalverar självbilden ännu mer och det leder till fler misslyckanden och ännu mer stämpling. När man når bottennivån i avvikelsspiralen återstår bara två val: att försöka bryta den onda spiralen eller att ta livet av sig. Hon bekräftar detta delvis genom att säga att det nu bara fanns en räddning för henne och det var att bli nykter.

EVA

”Jag trodde att alla andra såg på mig att jag hade druckit”

”Ingen är så bra på att manipulera sin omgivning som en missbrukare”

I vårt samtal med Eva pratar hon mycket om rädslan för att bli upptäckt. Hon säger att hon var så rädd för att bli sedd som en alkoholist att hon ville göra allting dubbelt så bra som alla andra för att minimera risken att bli sedd som en avvikare. Eva är precis som Marie medveten om att hon besitter ett stigma och vill göra allt för att dölja det så att hon inte utesluts ur den sociala gemenskapen (Hilte, 1996).

”Min man är ju en officiell person så jag har hela tiden känt att jag måste bli godkänd, man tror att andra kan se på en att man har dessa problem så därför måste man vara dubbelt så bra som alla andra så att det inte skall finnas något att säga”

Eva litar inte på att hon skulle duga som hon är vilket bekräftar hennes dåliga självbild. Självbilden devalveras sedan ytterligare av det faktum att hon inte kan avhålla sig från tabletter och sprit (Goldberg, 2000). Hon säger att hon är rädd för vad folk ska säga om henne, och rädd för att inte duga som maka åt sin man som uppstår en officiell ställning i samhället. Ur stämplingsteoretiskt perspektiv är Evas uttalande ganska talande för hur en missbrukare ser på sig själv.

3. Avslutning

3.1 Sammanfattning av resultat

Syftet med vår uppsats var att ur ett stämplingsteoretiskt perspektiv se på barndomens betydelse för skapandet av självbilden, om orsaker till missbruk kan härledas till en dålig självbild samt vilka känslor man lever med i missbruket.

Sett ur ovanstående perspektiv kan man, om man letar, i alla tre intervjupersonernas barndom hitta faktorer som kan påverka självbilden på ett negativt sätt. Exempel på dessa faktorer är missbruk i familjen, försök till att leva upp till föräldrars högt ställda krav, många uppbrott,

incest med mera. Två av intervjupersonerna uppger, trots detta, att de anser sig ha haft en bra barndom.

De tre intervjupersonerna har vidare berättat att drogerna var en slags flykt från "något". Livet kändes meningslöst utan alkohol/narkotika.

Vi har utifrån begreppet stigma försökt analysera de svar vi fått när vi frågat om vilka känslor man lever med i missbruket. Alla beskriver på sitt sätt känslor av skuld och skam. En av intervjupersonerna uttrycker en klar känsla av utanförskap till den "vanliga världen". Då drogmisbruk är ett dolt stigma försöker man in i det längsta att dölja sitt missbruk. Två av intervjupersonerna belyser detta med svar som exempelvis "*så länge men dricker döljer man det*".

3.2 Slutdiskussion

Under barndomstiden lär vi oss vad som är rätt och fel. Vi lär oss vilka normer som styr vårt samhälle och vad som är tillåtet och icke tillåtet. Vi lär oss också moral och etik. Allt det där som kanske inte är olagligt men som är normgivande för samhället. De vuxna lär barnen genom sitt eget beteende. De visar dem hur man bär sig åt för att inte gå utanför, de av samhället, uppsatta gränserna. När detta brister, och barnen inte får med sig den självrespekt och den sociala förmåga de behöver för att ha möjlighet att umgås socialt med andra människor, löser de det med hjälp av andra strategier. Dessa strategier är alla ett system för att bli bekräftade och känna tillhörighet. Det har kanske ingen betydelse vem som bekräftar beteendet bara någon gör det. När man inte får den nödvändiga bekräftelsen av sina föräldrar eller vårdgivare är det inte svårt att förstå att man söker den någon annanstans.

Vi har under vårt uppsatsarbete insett att barndomen faktiskt har en ganska avgörande betydelse för hur fortsättningen skall bli av vårt liv. Därmed inte sagt att en dålig barndom är liktydigt med ett dåligt liv. Det är många fler som växer upp under dåliga förhållanden som inte blir så kallade avvikare än de som blir det. Men vårt intresse har riktat sig mot dem som har blivit avvikare i någon form.

Vår förförståelse var att alla med missbruksproblem saknade en hel bakgrund. Detta är något som vi har fått revidera efter hand. Det finns missbrukare som inte har så "dåliga" bakgrunder som vi hade föreställt oss. Vi fick också ställa oss själv frågan om vad en hel bakgrund är?

Vem av oss har den perfekta barndomen? Vi trodde att det skulle finnas något i alla människors bakgrund som gjorde deras beteende möjligt att förklara utifrån någon sociologisk eller psykologisk teori. Men man behöver inte göra människor "sjukare" än de är. Samtidigt är det nödvändigt att det finns teoretiska tankar och förklaringar till varför människor lever i missbruk, hemlöshet, prostitution och så vidare. Det skulle annars bli så omöjligt att förstå varför vissa människor "valde" att ha det så här när de inte behövde. Vi tror att vi alla har ett behov av att försöka förstå varför vi har vissa beteenden som vi kanske inte förstår, det kanske blir än viktigare att förstå för de människor som har ett avvikande beteende.

Trots att till exempel missbrukaren lever ett liv som skiljer sig mycket från det som vi kallar normalt är det inte säkert att det är det livet som vi lever som hägrar för honom/henne. Det finns en gemenskap hos de människor som lever lite på kanten av tillvaron som vi har svårt att förstå. Det är säkert också svårt att leva ett liv som inte passar ihop med den bild man har av sig själv. Man gör ju val och tar beslut utifrån de värderingar man har och utifrån den bild man har av sig själv.

Vi har lyssnat på tre intervjupersoner varav alla har någon form av missbruk bakom sig. Två av dem hade inte den bakgrund som vi antog var "nödvändig" för att utveckla ett avvikande beteende. En av dem däremot hade precis en sådan bakgrund som vi hade föreställt oss att samtliga skulle ha. En bakgrund med övergrepp, barnhem och fosterhem. Det var dock denna person som hade levt det mest destruktiva livet. De två kvinnorna som hade i det närmaste vanliga bakgrunder hade inte levt så utåtagerande. De hade ju klarat skola, uppfostrat barn och drev egna företag. Detta ser vi som att de hade fått med sig de värderingar och normer de behövde för att kunna leva ett vanligt "Svenssonliv", ett liv som de dock aldrig hade känt sig tillfreds med, utan fick tillföra alkohol och tabletter för att hantera.

De två kvinnorna vi intervjuade hade inte haft problem i skolan utan den hade de skött utan större problem. Mannen med den sämre bakgrunden hade däremot aldrig hanterat att vara i skolan. Han hade varit stökig och utåtagerande och hade sökt sig till likasinnade kamrater.

Detta säger oss också att skolan har stort inflytande på hur våra liv skall gestalta sig. Då man tillbringar en stor tid av sitt liv i skolan, så det är självklart att den har stor betydelse för hur vi präglas som personer. Den stämpling vi utsätts för utanför hemmet, den så kallade samhälleliga stämplingen, är säkert lika avgörande för vårt fortsatta beteende som den stämpling vi utsätts för i hemmet av våra föräldrar eller vårdgivare. Men om vi är stämplade redan hemifrån är det naturligtvis lättare att bli stämplad även i skolan. Har man en dålig självbild med sig i bagaget är det den bild man förmedlar när man kommer till skolan. Det är naturligtvis lättare att utsätta en person med dålig självbild för till exempel mobbning. Så vi konstaterar att det hela hänger ihop från barndomen och framåt.

Man ljuger, döljer, sviker och manipulerar sin omgivning. Den beskrivningen fick vi ifrån alla tre intervjupersonerna. Ingen av dem hade varit öppen med sitt missbruk trots att det hade varit uppenbart för den närmsta omgivningen. De två kvinnorna trodde inte att någon utöver man och barn visste om deras missbruk medan mannen vi intervjuade hade insett att hans missbruk var uppenbart. Trots detta hade han inte erkänt att han tog droger. Detta visar ju på att man trots allt har full koll på att man rör sig utanför de normer som det övriga samhället kan acceptera. Så den verkliga svårigheten är väl inte för dessa människor att lära sig vad som är rätt och fel, utan att lära sig strategier för hur man gör för att leva inom samhällets normer. Vi kan ju inte heller ta för givet att alla människor är intresserade av att leva inom de normer som existerar.

Det vi har förstått under uppsatsens gång är att det är mycket svårt att sluta med att använda sig av droger. Det är inte de fysiska besvären som är den stora prövningen, de fysiska besvären försvinner inom några veckor. Nej, det är den psykiska drogfriheten som är svår. Detta är samtliga intervjupersoner eniga om. De tvingas att ta tag i sitt liv, omvärdera det. De tvingas förstå vad det är som har drivit dem och de måste hitta något annat att fylla sitt liv med. Om man inte lyckas med detta tror vi det är svårt att klara av att leva i drogfrihet, det finns helt enkelt ingen mening med det. Kenta i tv-dokumentären hittade tydligen inte något annat att fylla sitt liv med för att ge det den mening han behöver och i slutet av tv-dokumentären uttrycker sig Kenta på ett sätt så att man förstår att han inte längre bryr sig om, om han lever eller dör.

Det är inget enkelt problem det här med varför en del människor lever i missbruk. Vi kan inte förstå problemet helt ut och det finns ingen "sanning" som passar för alla missbrukare. Vi pratar om individer som är lika olika som övriga medlemmar av samhället och det finns därför inte heller någon mirakelkur som skulle hjälpa för alla. Slutsatser vi trots allt kan dra är att barndomen och skolan har en stor betydelse för hur vår självbild utvecklar sig och självbilden har i sin tur stor betydelse för hur vi kommer att bete oss när vi ställs inför olika situationer i vårt liv.

För att återvända till Kenta i tv-dokumentären anser vi att allt vad han åstadkommit och presterat under sin långa drogfria period glömdes bort när han återföll i missbruk. Då sågs han bara som missbrukaren Kenta. Detta tror vi är en av anledningarna att Kenta inte orkade bli drogfri ännu en gång.

Vi anser att alla personer har positiva egenskaper, även de som inte uppfattar detta själv på grund av sin negativa självbild. Därför tror vi också att detta är viktigt att ha med sig i arbetet med missbrukare. Man bör se till det som har fungerat bra *trots* missbruket och inte det som fallerat *pågrund* av missbruket.

Källförteckning

Andersen Ib (1998): *Den uppenbara verkligheten*. Lund: Studentlitteratur.

Angelöw, Bosse & Jonsson, Thom, (2000) *Introduktion till socialpsykologi*, Lund: Studentlitteratur.

Bonniers lexikon, (1991). Stockholm, Bonniers lexikon AB.

Giddens Anthony (2003), *Sociologi*, Lund: Studentlitteratur.

Goldberg, Ted (2000) *Narkotikan avmystifierad*, Solna: Academic publishing of Sweden.

Helmersson-Bergmark, K (1995), *Anonyma Alkoholister i Sverige*, Edsbruk: Akademitryck AB.

Hilte, Mats (1996), *Avvikande beteende*, Lund: Studentlitteratur.

Holme Idar Magne & Solvang Bernt Krohn (1997): *Forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson; Katarina & Wirbing, Peter, (1999): *Riskbruk och missbruk*, Stockholm, Natur och Kultur.

Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans, (2002) *Perspektiv på sociala problem*, Stockholm: Natur och Kultur.

Olsson, Orvar, (2000), *Varför en del blir missbrukare*, Hässleholm: Norra Skåne Offset.

Repstad, Pål, (1998) *Sociologiskt perspektiv i vård, omsorg och socialt arbete*, Lund: Studentlitteratur

Svensson, Bengt, (1996) *Pundare, jonkare och andra – Med narkotikan som följeslagare*, Stockholm: Carlssons.

Bilagor

Nummer 1: Intervjuguiden till våra intervjuer

Intervjuguide

1. Personlig bakgrund

- Uppväxt och skolgång
- Betydelsefulla andra
- Hur uppfattade du dig själv när du var yngre?
- Hur såg relationen till föräldrarna ut?
- Kamratrelationer?

2. Vägen in i missbruk

- Första kontakten med droger, varför?
- Orsaker till fortsatt drogmissbruk?

3. Självbild

- Synen på missbruk/missbrukare?
- Synen på sig själv i förhållande till samhällets ideal?

